

Судові системи та правоохоронні органи в сучасних правових системах світу

Анотація

Пропонова збірка є виборкою певних основних елементів порівняльного права. Пропонуємо аналіз і порівняння світових систем права, судових систем і правоохоронних органів в сучасних умовах, А також місце України в цих правових системах, міжнародне співробітництво, перспективи розвитку.

СУДОВІ СИСТЕМИ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ В СУЧАСНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ СВІТУ

- **ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ СИСТЕМ**
- **ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВИХ СИСТЕМ**
- **ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**
- **ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Видавничий дім
«ПРОФЕСІОНАЛ»
Київ – 2023

*Під загальною редакцією
Сопільника Любомира Івановича
доктора юридичних наук, професора, доктора технічних наук,
заслуженого винахідника України*

Укладачі:

Ануфрієв М.І., Боднарчук О.Г., Гудима В.В., Дрозд О.Ю., Дрофич Ю.В., Журавльов Д.В., Золотарьова М.К., Іванов І.Є., Козяр Р.Я., Копотун І.М., Коропатнік І.М., Макарова Т.П., Микитюк М.А., Пасіка С.П., Петков С.В., Скриньковський Р.М., Сопільник Л.І., Хмиз М.В., Шамрай Б.М.

С 89 Судові системи та правоохоронні органи в сучасних правових системах світу: типологія та характеристика правових систем; типологія та характеристика судових систем; типологія та характеристика правоохоронних органів; порівняльний аналіз // Під заг. ред. Сопільника Л. І. — Київ. ВД «Професіонал», 2023. — 636 с.

ISBN 978-611-01-2978-7

Пропонова збірка є виборкою певних основних елементів порівняльного права. Пропонуємо аналіз і порівняння світових систем права, судових систем і правоохоронних органів в сучасних умовах, А також місце України в цих правових системах, міжнародне співробітництво, перспективи розвитку.

© Видавничий дім «Професіонал», 2023.

ВСТУП

В сучасній правовій науці прийняте визначати чотири основні **правові системи**. До цих груп, або сімей, як їх ще називають, відносять такі:

- англо-саксонська (загальна);
- романо-германська (континентальна);
- релігійна;
- традиційна.

Як й будь-яка класифікація, цей поділ є доволі умовною систематизацією, проте визначає сучасні тенденції розвитку національних правових систем, які знаходяться під впливом особливостей, що є характерними для кожної окремої із вказаних правових сімей. Таким чином, кожна із цих систем має свої специфічні особливості, які так чи інакше відображаються у всіх правових нормах даних держав, які формують національне право.

Загальна правова система характеризується відсутністю кодифікованих галузей права та в наявності в якості джерела права величезної кількості судових рішень (прецедентів). Специфіка англо-саксонської правової сім'ї також визначається провідною роллю процесуального права над матеріальним.

Континентальна система права сформувалася на основі римського класичного права. У країнах романо-германської правової сім'ї основна увага приділялась нормативному регулюванню суспільних відносин, створенню досконалого законодавства. Основним джерелом права є нормативний акт.

Релігійна правова система характеризується значним впливом релігії на правовідносини. Основними джерелами релігійної правової системи є наприклад джерела мусульманського права (Коран, Сунна, Іджма), а також ідеологічні цінності – мораль, філософія тощо. У країнах даної правової сім'ї (Іран, Ірак, Афганістан, Індія, Саудівська Аравія тощо) релігійні норми визначають характер практично всіх правовідносин (зокрема, шлюбно-сімейних, відносин власності та інш.).

Традиційна (патріархальна) правова система, яка притаманна країнам Далекого Сходу, Африки, характеризується поєднанням статутного, колишнього колоніального права, та звичаєвого, місцевого права. Сутність цієї правової системи визначається поєднанням континентальної системи права (що є наслідком колонізації європейськими країнами Африки) з цілою низкою норм африканського звичаєвого права. Причому всі нормативно-правові акти адаптовані до

місцевих звичаїв. Великою є роль нормативно-правових актів, які приймає глава держави.

Пропонована збірка визначає типології вказаних правових систем та таких їхніх складових, як суддівські системи і правоохоронні системи, що притаманні кожній із правових систем, а також відмінності в середині правових систем. Буде окремо розглянуте місце України в цій систематизації і перспективи розвитку національної правової системи.

Видання стане в нагоді як практикуючим правникам, так й здобувачам юридичної освіти та їх викладачам, працівникам правоохоронних органів та органів правосуддя, іншим зацікавленим читачам.

ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУ

АНГЛО-САКСОНСЬКА (ЗАГАЛЬНА) ПРАВОВА СИСТЕМА

1. Загальні питання

Англо-саксонська правова сім'я (англ. *common law legal system*) — сукупність правових систем, що склалися під впливом англійської правової системи, в розвитку яких основна роль належить судовій практиці.

Включає в себе правові системи Великої Британії, а також інших країн, що перебували під її політико-правовим впливом.

Англо-саксонська правова сім'я також у науковій літературі часто має назву англо-американської правової сім'ї або ж більш ретроспективно – сім'ї загального права.

Право країн англосаксонської правової сім'ї історично виникає в Англії в XI ст. До сім'ї загального права, поряд із правовою системою Англії, входять правові системи США, Австралії, Канади, Нової Зеландії, Північної Ірландії, країн Британської Співдружності. Майже одна третина країн світу відчула на собі вплив саме цієї системи права. Проте незважаючи на бажання науковців надати системи сучасний імпульс і підкреслити її розвиток, називаючи англо-американською правовою системою, все ж слід визнати, що **панівне місце в цій правовій сім'ї завжди посідало саме англійське право.**

В історії його становлення і розвитку **прийняте виділяти такі етапи:**
перший етап — англо-саксонський період до норманського завоювання 1066 року;

другий етап — період становлення загального права з 1066 року до встановлення династії Тюдорів у 1485 році;

третій етап — період розквіту загального права (1485—1832);

четвертий етап — період поєднання і адаптації загального права з розвитком та впливом законодавства (з 1832 року).

Перший етап (до 1066 року) **передують формуванню загального англійського права.** Хоча впродовж I—IV століть Англія входила до складу Римської імперії, проте римське право не справило визначального впливу на подальший розвиток її правової системи. На початку V століття країну заселяють англосакси, після чого декілька віків в Англії діють розрізнені звичаї цих племен (англів, саксів, ютів, датчан). Таким чином, для даного періоду характерна розрізненість, не пов'язана між

собою **локальна нормотворчість, заснована загалом на місцевих звичаях.**

Другий етап (1066 р. — XIV ст.) починається з перемоги Вільгельма Завойовника над військами англосаксів та встановлення норманського панування на Британських островах.

Цей етап вважається початком формування загального права (common law). Розвитку загального права сприяло **створення єдиної централізованої влади та єдиної системи королівських судів.**

Починаючи з X ст., Королівські судді починають формування **єдиного для всієї країни прецедентного права.** Створені рішення приймаються за основу всіма іншими суддями. За відсутності прецеденту суддя самостійно формулює рішення у справі і тим самим здійснює нормотворчі функції.

Саме в ці часи складаються п'ять основних якісних принципів англійського права:

королівське (створене під протекторатом короля);

судове (створене судовою практикою);

загальне (охоплює територію всієї країни);

процесуальне (пріоритет надано не матеріальному, а процесуальному праву);

публічне (особливу увагу приділено публічному праву, тоді як приватне право фактично ігнорується).

Третій етап (XV — середина XIX ст.) характеризується дуалізмом англійського права, який пов'язується з появою так званого «права справедливості» (law of equity). **Право справедливості** виникло з реалізації повноваження короля через діяльність лорда-канцлера втручатися у здійснення правосуддя шляхом пом'якшення жорстких вироків. При цьому посилення робилися не на прецеденти, а на **загальні принципи права, поняття добра, справедливості тощо.**

Таким чином, право справедливості — це сукупність норм, які створювалися судом лорда-канцлера для того, щоб доповнювати, а деколи і змінювати систему загального права, якщо вона відставала від життя.

Тобто, на цьому етапі виникає ситуація, коли фактично діють **дві системи судів:** ті, що застосовують загальне право, і ті, що застосовують право справедливості. Це спричинило виникнення конкуренції позовів, а також проблему з'ясування того, рішення якого суду має вищу силу.

Четвертий етап (з середини XIX ст.) характеризується проведенням значних правових реформ. Англійське право **модернізується та адаптується до потреб сьогодення.**

Основні зміни цього етапу виглядали таким чином:

Об'єднання загального права і права справедливості. В результаті проведення судової реформи 1873—1875 років дві судові системи були об'єднані, внаслідок чого всі англійські суди отримали можливість застосовувати як норми загального права, так і положення права справедливості.

Підвищення ролі законів (статутів) у системі джерел права. Судовий прецедент залишається визначальним джерелом права, проте починається активізація законодавчої діяльності, що частково змінює структуру і зміст англійського права внаслідок запозичення цінностей системи континентального права.

Формування матеріального права. До цього часу англійське право розвивалося переважно як процесуальне, оскільки було пов'язане передусім з судовою процедурою і доказами. Тепер стали потрібні також акти і доктрини.

Головним джерелом англійського права є судовий прецедент, що створюється судовою практикою. Їх правильне розуміння і вивчення передбачає знання основних принципів англійського судоустрою.

В Англії існує поділ **на високе правосуддя** (здійснюється вищими судами) і **нижче правосуддя** (здійснюється великою кількістю нижчих судів). Особлива увага завжди приділялася діяльності високих судів, оскільки саме вони не тільки розглядали конкретну справу, а й створювали прецедент, якого належало наслідувати.

Відповідно до Актів про судоустрій (1873—1875 рр.), Закону про суд (1971 р.), Закону про Верховний суд (1981 р.) високим судом до 2009 р. був Верховний суд.

До нього входили (до 2009 р.): Високий суд, Суд Корони і Апеляційний суд. До того ж до високих судів належать Апеляційний комітет палати лордів і Судовий комітет Таємної ради, який утворюється із суддів палати лордів і судів заморських територій, держав-членів британської Співдружності.

Таким чином, саме зазначені суди **створюють прецеденти, сутність яких визначається в таких принципах:**

рішення, що виносяться палатою лордів, становлять обов'язкові прецеденти для всіх судів;

рішення, що приймаються Апеляційним судом, обов'язкові для всіх нижчих судів і (крім кримінального права) для самого цього суду;

рішення, що приймаються Високим судом, обов'язкові для нижчих судів і, не будучи завжди обов'язковими, здебільшого використовуються як переконливі для різних відділень Високого суду і Суду Корони.

Судові прецеденти складають підсистеми загального права та права справедливості. Судові прецеденти діють на здебільшого таких же самих принципах і в інших країнах.

Другим джерелом англійського права визнаються закони і підзаконні нормативні акти. Як відомо, писаної конституції в Англії немає, але є деяка сукупність норм законодавчого походження, що регламентує основні права та обов'язки підданих.

Англійська класична правова теорія вбачає в законі другорядне джерело права, що здатне тільки доповнювати й вносити низку поправок до норм права, створених судовою практикою. У ньому слід шукати не принципи права, а лише рішення, що конкретизують принципи, відпрацьовані судовою практикою. Разом з тим, створені парламентом закони також дуже важливі й заслуговують, щоб їх дотримувались, але за умови відповідності нормам судової практики.

Джерелом англійського права визнається також звичай. Проте практичне його значення суто факультативне. Нині звичай має дуже обмежене використання ще й тому, що чинний до цього часу Закон від 1265 р. встановив можливість використовувати лише ті звичаї, які склалися і були чинними до 1189 р.

Для сім'ї загального права характерні такі спільні риси:

Загальна система права не зазнала значного впливу з боку римського або канонічного права, його розвивали не університети, а юристи-практики, тобто в своїй основі воно є судейським правом.

Структура цієї сім'ї складається із загального права, права справедливості та статутного права.

Для правових систем, які належать до цієї правової сім'ї, не характерна кодифікація, хоча іноді вона зустрічається (наприклад, у США).

Найпоширенішим джерелом права у цій правовій сім'ї є судовий прецедент — рішення за конкретною юридичною справою, яке є взірцем для розгляду аналогічних справ у майбутньому. Це не виключає наявності інших джерел права — статутного права, звичаїв, доктрини тощо.

Визнаються правотворчі повноваження судді.

Наявність інституту суду присяжних, які, не будучи професіональними суддями, наділені владними повноваженнями при вирішенні справи по суті.

Пріоритет процесуального права над матеріальним.

В правових системах, які належать до цієї сім'ї, немає поділу права на публічне і приватне, а також класифікації права на відносно

виокремлені галузі. А норма права являє собою відпрацьоване судовою практикою рішення з конкретної справи. У цих норм немає поділу на імперативні та диспозитивні, норми законів і підзаконних актів тощо.

Вказані особливості англо-саксонського права пояснюються його історією. Воно створювалося судовою й адміністративною практикою, тому менш логічне і послідовне, важкодоступне і нераціоналізоване.

2. Сучасна правова система Великої Британії

Правова система Великої Британії (повна назва Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії) має багату і змістовну історію свого розвитку. В ході цього виділилася самостійна, досить велика правова сім'я – правова система загального права.

Особливістю сучасної правової системи Великої Британії є те, що система ця поділена на **три окремі правові системи**:

- 1) правова система Англії та Уельсу;
- 2) правова система Шотландії;
- 3) правова система Північної Ірландії.

Кожна система має свої власні закони, судову систему, адвокатуру та корпус суддів. При цьому правові акти, що застосовуються в одній юрисдикції (правовій системі), особливо, якщо вони впливають із законодавства (акти парламенту та статутні документи), можуть застосовуватися однаково або дуже аналогічно в інших юрисдикціях.

Право Англії та Уельсу має **дуалістичний характер**, тобто має подвійну структуру, яка виражається в поділі права на **загальне право** та **право справедливості**. Слід нагадати, що історично англо-саксонське право **сформоване трьома шляхами**:

- шляхом формування загального права;
- доповнення його правом справедливості (Equity Law);
- тлумаченням статутів (Statute Law).

Хоча Англія не має і ніколи не мала Конституції у тому розумінні, що вкладають в це поняття сучасні правники, тобто Основний Закон країни, єдиний нормативний акт найвищої правової сили, основним джерелом права є конституція у так званому «матеріальному значенні», тобто **у вигляді сукупності** нормативно-правових актів, судових прецедентів, конституційних угод, доктринальних джерел, які встановлюють права і свободи людини, визначають порядок формування і повноважень органів публічної влади, а також принципи взаємовідносин між державою, суспільством і людиною.

У Англії діє конституційна монархія, де існує парламентська система управління, а Вестмінстерський парламент є вищим органом

законотворчості. Номінальним главою держави є монарх, роль якого в основному є обрядовою. Судову владу складають монарх, юридично кваліфіковані судді та магістрати.

Правова система Шотландії має свої особливості, що сформувалися історично. Як і англійська, ця система складалася в процесі тривалої історично-правової еволюції.

Шотландія об'єдналася з Англією в 1707 р. і управляється англійським парламентом і урядом, але й досі зберігає своєрідність і відносно значну самостійність. Таким чином правова система Шотландії складалася, з одного боку, під панівним впливом англійської судової системи, загального прецедентного права, а з іншого – зазнавала впливу римського права внаслідок профранцузької правової орієнтації, що мала місце внаслідок воєн за незалежність від англійської корони (1298-1326).

Через це Шотландія практично сприйняла окремі інститути римського цивільного права, правову термінологію, поділ права на приватне і публічне. Проте, як і англійське право, право Шотландії лишилося некодифікованим.

Парламент Шотландії – однопалатний законодавчий орган Шотландії, який знаходиться в Единбурзі в районі Голіруд. Найважливішим законодавчим актом Шотландії є Шотландський акт 1998 року, що є актом парламенту Великої Британії. Розділ 1 цього Закону визначає парламент Шотландії з широким спектром делегованих йому повноважень.

Основними джерела права сучасної Шотландії є:

- 1) правовий прецедент;
- 2) юридичний трактат, який має «інституційне значення»;
- 3) закон;

До виходу Великої Британії із ЄС саме в Шотландії джерелом права були акти Європейського співтовариства.

Загалом науковці вважають, що правова система Шотландії є **плюралістичною** правовою системою, заснованою на континентальних принципах, з елементами загального права.

Правова система Північної Ірландії. У Північній Ірландії право має лише деякі відмінності від суто англійської правової системи. Сама провінція була відторгнута від Ірландської Республіки в 1921 р. і з тих пір залишається адміністративно-політичною частиною Сполученого Королівства.

Нині право в Північній Ірландії базується на загальному праві, зміненому подальшим законодавством та Конституцією, прийнятою 29 грудня 1937 р. Конституція Ірландії є основним законом держави, стаття

6 встановлює **тристоронній розподіл влади на законодавчу, виконавчу, судову.**

Основні риси правової системи:

- 1) джерелами права є закон і судовий прецедент;
- 2) визнається англійська доктрина судового прецеденту, відповідно до якої рішення вищих судових інстанцій вважається обов'язковими для них самих і нижчих судів;
- 3) продовжують діяти судові прецеденти, до яких належать рішення вищих судів Ірландії, винесені до приєднання до Англії;
- 4) найважливіші галузі законодавства не кодифіковані, а парламентські акти мають характер консолідованих нормативних актів;
- 5) розвинена система делегованого законодавства, що дозволяє уряду і міністерствам приймати постанови і накази з важливих питань суспільного життя.

Якщо ж давати **загальну характеристику** сучасній правовій системі Великої Британії, то слід зауважити, що незважаючи на те, що Англія й Уельс, Північна Ірландія і Шотландія розійшлися в більш детальних правилах загального права і права справедливості, а також, що певні законодавчі правомочності передані до Північної Ірландії, Шотландії, Уельсу та Лондона, існують **основні сфери права, спільні в усьому Сполученому Королівстві.**

Верховний Суд Сполученого Королівства є вищою судовою інстанцією для всіх кримінальних і цивільних справ в Англії, Уельсі та Північній Ірландії і для всіх цивільних справ у Шотландії. Він розпочав свою роботу в жовтні 2009 р. Верховний Суд замінив апеляційну комісію Палати лордів.

В Англії та Уельсі судову систему очолюють **Вищі Суди Англії та Уельсу**, що складаються з Апеляційного Суду, Вищого Суду (з розгляду цивільних справ) і Суду Корони (з розгляду кримінальних справ).

Суди Північної Ірландії організовані за такою ж схемою.

У Шотландії головним є Сесійний Суд, для цивільних справ, і Суд Корони, для кримінальних справ. Суди шерифів мають справу і з цивільними і з кримінальними справами та не мають аналогів за межами Шотландії.

Судовий комітет Таємної Ради є найвищим апеляційним судом для кількох незалежних держав Співдружності, для британських заморських територій та британських коронних володінь.

У Сполученому Королівстві також є **міграційні суди**, юрисдикція яких поширюється на все Королівство:

Спеціальна апеляційна імміграційна комісія;

Суд у справах імміграції та надання притулку.

Юрисдикція **Трибуналів по зайнятості** та **Апеляційних Трибуналів по зайнятості** поширюється на всю територію Сполученого Королівства, окрім Північної Ірландії.

3. Законодавча влада Великої Британії

Парламент Сполученого Королівства. Парламент двопалатний, включає в себе верхню палату, що називається Палата лордів, і нижню палату, що називається Палата громад.

Палата лордів не обирається, вона включає до свого складу лордів духовних (вище духовенство англіканської церкви) й лордів світських (членів перства).

Палата громад, навпаки, — палата, що обирається демократично.

Дві палати засідають в окремих приміщеннях Вестмінстерського палацу (широко відомого як «Будинок парламенту») в Лондоні. За конституційною конвенцією всі міністри, включаючи прем'єр-міністра, обираються виключно зі складу парламенту.

Парламент еволюціонував з ранньосередньовічної ради, яка консультувала правителів Англії та Шотландії. У теорії влада належить не парламенту, а «Монарху-в-Парламенті». Король (Королева) в парламенті, згідно з доктриною про парламентський суверенітет, повністю суверенна з повноваженнями створювати чи скасовувати будь-які закони, окрім тих, які зобов'язують її. У наш час реальна влада належить Палаті громад, тоді як суверен діє суто як номінальний голова держави, а повноваження Палати лордів суттєво обмежені.

Асамблея Північної Ірландії. Асамблеї Північної Ірландії (ірл. *Tionól Thuaisceart Éireann*, Ulster Scots: *Norlin Airlann Semmlie*) передані законодавчі повноваження Північної Ірландії.

Вона має право видавати нормативні акти у широкій сфері, яка прямо не закріплена за парламентом Сполученого Королівства, і призначати виконавчу гілку влади Північної Ірландії.

Асамблея засідає в будівлі парламенту в Стормоні у Белфасті. Остання Асамблея була створена за Угодою Страсної п'ятниці 1998 р., домовленості, яка спрямована покласти край 30-річному етнічно-політичному конфлікту («The Troubles») у Північній Ірландії. Вона заснована на принципах поділу влади за методом Дондта, що має на меті забезпечення участі в управлінні регіоном найбільших політичних спільнот (вони ж релігійні) Північної Ірландії — юніоністів (протестантів) та націоналістів (католиків).

Асамблея є однопалатним, демократично обраним органом у складі 108 членів, відомих як члени Законодавчої Асамблеї. Члени вибираються відповідно до голосування за пропорційною системою в формі системи єдиного перехідного голосу.

Шотландський парламент. Сучасний Шотландський парламент (шотл. гел. *Pàrlamaid na h-Alba*; Scots: Scots Pairlament) розташований в районі Холіруд столиці Шотландії Единбурга.

Парламент, який неофіційно називають «Холіруд» є демократично обраним органом, що складається з 129 членів, які називаються членами шотландського парламенту. Члени вибираються на 4 річний термін за змішаною системою у формі системи так званого додаткового членства (Additional Member System). Тобто 73 парламентарі представляють індивідуальні виборчі округи та обираються більшістю голосів (відносною/простою більшістю), а решта 56 приходять з 8 округів «додаткового членства», кожен з яких обирає 7 парламентарів.

В історичному минулому Парламент Шотландії (або «Estates of Scotland») був національним законодавчим органом незалежного Королівства Шотландії, та існував з початку 13 ст. до об'єднання з Королівством Англії за Актом про Унію 1707 р. Як наслідок, парламент Шотландії об'єднався з парламентом Англії, сформувавши парламент Великої Британії, який засідав у лондонському Вестмінстері.

Парламент Уельсу. Парламент Уельсу (валл. *Senedd Cymru*) розташований у Кардіффі, в Будівлі Сенедду. У його функції входить представляти Уельс та його народ, приймати закони (законодавчими повноваженнями Парламент Уельсу наділили на референдумі 2011 року), погоджувати податки Уельсу та здійснювати парламентський контроль над Урядом Уельсу.

Є демократично обраним органом, члени Парламенту обираються на 5-річний строк за змішаною системою у формі системи т. зв. додаткового членства (Additional Member System). Парламент Уельсу складається з 60 членів, з яких 40 членів Парламенту представляють індивідуальні географічні виборчі округи та обираються більшістю голосів (відносною/простою більшістю), а решта 20 — у 5 округах, кожен з яких обирає 4 членів.

У 1999-2020 р. працював під назвою Національна Асамблея Уельсу (валл. *Cynulliad Cenedlaethol Cymru*), що була вперше обрана в 1999 р.

4. Виникнення правової системи Сполучених Штатів Америки

Правова система США починає формуватися у XVII — XVIII ст. в умовах світового колоніалізму, у зв'язку із чим піддалася

невідворотному впливу загального права і зберегла свої первинні особливості до сьогодні.

Науковці визначають **чотири основні історичні етапи формування національної правової системи США:**

етап колоніального права;

етап становлення незалежної системи права;

етап фундаментальних змін системи права;

етап становлення сучасної правової системи США.

Першому етапу, який характеризується панівним впливом англо-саксонської системи права (як права колонізатора), були притаманні тим не менш значні особливості. Ці особливості визначалися значною віддаленістю території від самої метрополії, демографічними особливостями і етнічним, релігійним формуванням населення колонії, економічними і соціальними причинами.

Отже, **основні особливості американського права в колоніальний період такі:**

Порівняно з англійським правом, американське носить **більш спрощений характер**. Це пояснюється тим, що англійське право XVII ст. було дуже складним, тому поселенці не могли його використовувати у повному обсязі.

Судова процедура у колоніях була **швидшою і більш спрощеною**. Це зумовлене тим, що у колоніях судочинство здійснювалось особами, які переважно не були освіченими юристами. А також населення не мало достатньо коштів для того, щоб вести довгі судові процеси.

Поява нових норм, що зумовлювались потребами життя нової країни. Для прикладу, у колоніях з'являлись норми, котрі регулювали стосунки переселенців з індіанцями. Так, існувала заборона на продаж чи дарування індіанцю зброї, пороху, свинцю, куль тощо. Зрозуміло, що в Королівстві Англія необхідність існування цієї норми була відсутня.

Враховуючи специфічні особливості життя американських колоній, вносились зміни до певних норм американського права. Тому **норми саме американського права з самого початку вирізняються швидким пристосуванням** до особливостей умов життя на американському материкау.

Більша здатність до запозичення та оновлення норм права — американське право часто запозичувало норми не лише з правової системи Королівства Англія, але і Німеччини, Королівства Франція, Іспанської імперії та низки інших країн Європи.

Впровадження до американського права норм, сформованих під впливом **певних релігійних поглядів поселенців**. Наприклад,

пуританізм у штаті Массачусетс, квакерство у Пенсильванії значно вплинули на норми права цих штатів.

З'являються нові відмінності у правовому регулюванні у кожному штаті, що зумовлені різним впливом великої кількості факторів. Так, північні штати мали власні конкретні економічні проблеми, південні — більшу увагу приділяли користуванню землею, а штати, що розташовувались на узбережжі — надавали більшу вагу питанням зовнішньої торгівлі та морському страхуванню.

На другому етапі Американська війна за незалежність від англійської корони 1775—1783 рр. на перший план висувала ідею самостійності американського національного права.

Першим важливим кроком для цього стало прийняття у 1787 році **федеральної Конституції та окремих Конституцій штатів**, що увійшли до складу США. У подальших планах американців була повна відмова від англійського права. Так, **вводилась повна заборона на посилання на рішення британських судів**, що були винесені після дати прийняття Декларації незалежності.

Але все ж, **переходу американського права до романо-германської правової сім'ї не відбулося**. Право за своєю суттю є консервативним організмом, який дозволяє виживати всієї системі в цілому під зовнішнім впливом.

Тільки деякі штати, що раніше були французькими та іспанськими колоніями — Луїзіана, Каліфорнія — прийняли кодекси романського типу. Проте починаючи з 20-х років ХХ ст. велика кількість штатів замість переходу до іншої системи розпочали кодифікацію норм загального права, тобто його еволюцію. Тому залишали за судами вельми широкі повноваження щодо тлумачення цих норм.

Головною особливістю наступного розвитку американського права вважається зростання ролі законодавства при збереженні великого значення рішень Верховного Суду США. Тобто, склалась **дуалістична система**, подібна до англійської: взаємодія прецедентного права із законодавчим.

Також на цьому етапі відбувалось значне збільшення кількості штатів. При збільшенні кількості населення будь-якої тільки-но заселеної території до **шістдесяти тисяч вільних поселенців**, Конгресу необхідно було прийняти цю територію як новий штат на рівних правах з іншими штатами. Тому кожен штат проходив **свій етап самостійного територіального управління й накопичував свій власний досвід праворегулювання**. Як наслідок, національна правова система

утворювалась внаслідок впливу старих штатів на нові. Тому національне право США поширювалось зі сходу на захід.

Третій етап характеризує подальший розвиток правової системи США. Він продовжується після громадянської війни 1861—1865 рр.

Тоді були прийняті нормативні акти, що **законодавчо закріплювали наслідки війни** — скасування рабства, надання чорношкірим права голосу тощо. Важливе значення мали акти, що регламентували порядок ведення бізнесу — які регулювали питання тривалості робочого дня та оплати праці, праці жінок та дітей тощо. У 1890 році Актом Шермана створюється нова галузь — антимонопольне законодавство. Протягом 70-х років XIX ст. уперше проводиться кодифікація федерального кримінального законодавства. Воно знову систематизоване було в 1909 році та реформоване у 1948 році.

Задля того, щоб уніфікувати законодавство штатів у 1892 році створюється **Національна конференція уповноважених з уніфікації права штатів**.

Розширення меж правового регулювання проходило з допомогою актів, що були прийняті у 30-ті роки XX ст., як наслідок реалізації Нового курсу президента США Франкліна Делано Рузвельта.

Четвертий етап розпочався після Другої світової війни. Роль законодавчої правотворчості на цьому етапі відчутно зросла. Тому нормативні акти Конгресу США і законодавчих органів штатів охоплюють широке коло політичних і соціально-економічних питань, а систематизація і кодифікація здійснюються як у штатах, так і на федеральному рівні. Так, збільшується роль правового регулювання з боку федеральних комісій — Міжштатної торговельної комісії, Комісії з безпеки тощо.

У 1954 році скасовується практика расової сегрегації — завдяки рішенням Верховного Суду США у справі Браун проти Ради з питань освіти. Починаючи з 60-х років XX ст. створюються програми позитивних дій, що мають на меті забезпечення рівних можливостей для усіх американців незалежно від етнічного походження, раси, статі, віку, стану здоров'я, сексуальної орієнтації. Для втілення у життя цих ідей приймається багато актів, зокрема, Закон про громадянські права 1964 року, Закон про вікову дискримінацію при працевлаштуванні 1967 року.

5. Сучасна правова система США

Сучасна правова система США характеризується значними особливостями в межах правової сім'ї :

Зміст

ВСТУП.....	3
ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУ	5
<i>АНГЛО-САКСОНСЬКА (ЗАГАЛЬНА) ПРАВОВА СИСТЕМА</i>	5
<i>РОМАНО-ГЕРМАНСЬКА (КОНТИНЕНТАЛЬНА) ПРАВОВА СИСТЕМА</i>	32
<i>РЕЛІГІЙНІ ПРАВОВІ СИСТЕМИ</i>	51
<i>ТРАДИЦІЙНІ (ПАТРІАРХАЛЬНІ) ПРАВОВІ СИСТЕМИ</i>	91
ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВИХ СИСТЕМ.....	111
ТИПОЛОГІЯ І ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	197
ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВО АБО КОМПАРАТИВІЗМ	243
ІНФОРМАЦІЙНО-ДОВІДКОВИЙ МАТЕРІАЛ.....	253
РИМСЬКИЙ СТАТУТ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ	253
ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	343
УГОДА Статут міжнародної організації кримінальної поліції – ІНТЕРПОЛ	362
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ від 29.11.2018 № 968 «Про затвердження Інструкції про порядок направлення представників Національного центрального бюро Інтерполу до Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол».....	373
УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони	379

Укладачі:

Ануфрієв Микола Іванович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, почесний ректор Міжнародної кадрової Академії;

Боднарчук Олег Григорович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри приватного права Навчально-наукового інституту права, Державний податковий університет;

Гудима Віталій Валерійович – кандидат юридичних наук, співробітник Служби безпеки України;

Дрозд Олексій Юрійович – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, керівник Департаменту організації забезпечення діяльності, Бюро економічної безпеки України;

Дрофич Юлія Володимирівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри права, Університет імені Альфреда Нобеля;

Журавльов Дмитро Володимирович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, заступник керівника Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород – керівник управління з питань помилування, Офіс Президента України;

Золотарьова Марія Карлівна – адвокат, кандидат юридичних наук, асистент кафедри правового регулювання економіки, Державний університет економіки і технологій;

Іванов Ігор Євгенійович – кандидат юридичних наук, кандидат технічних наук, керівник Асоціації Запоріжоблавтотранс;

Козяр Роман Якович – кандидат юридичних наук, співробітник, Служба безпеки України;

Копотун Ігор Миколайович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем запобігання кримінальним правопорушенням, Донецький державний університету внутрішніх справ;

Коропатнік Ігор Михайлович – доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри правового забезпечення Військового інституту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Макарова Тетяна Петрівна – адвокат, Національна асоціація адвокатів України;

Микитюк Микола Андрійович – доктор юридичних наук, професор, професор спеціальної кафедри №1 Інституту Управління державної охорони України, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Пасіка Сергій Петрович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник Військового інституту, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Пстков Сергій Валерійович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права, Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського;

Скриньковський Руслан Миколайович – кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки підприємств та інформаційних технологій, Львівський університет бізнесу та права;

Сопільник Любомир Іванович – доктор юридичних наук, професор, доктор технічних наук, заслужений винахідник України, Львівський університет бізнесу та права;

Хмиз Мар'яна Василівна – доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри економіко-правових дисциплін, Львівський університет бізнесу та права.

Шамрай Богдан Миколайович – кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, помічник командувача - начальник юридичного управління Командування Сухопутних військ Збройних Сил України.

НАВЧАЛЬНО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

СУДОВІ СИСТЕМИ ТА ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ В СУЧАСНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ СВІТУ:

- ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ СИСТЕМ;
- ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВИХ СИСТЕМ;
- ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ;
- ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.

Оригінал-макет підготовлено
ТОВ Видавничий дім «Професіонал»

Підписано до друку 24.11.2023. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 39,75.

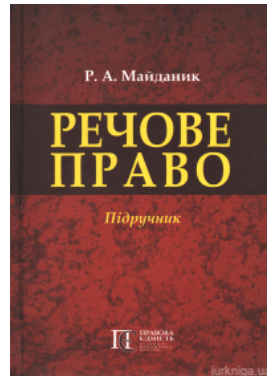
ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 1533

Книги, які можуть вас зацікавити

Кваліфікаційний іспит суддів: навчально-практичний посібник

Речове право: підручник

Приватне право як концепт. Том 3. Концепт приватного права і рекодифікації цивільного законодавства в Україні: рефлексії фронтиру

Юридичний копірайтинг. Прокачай свій процес

Теорія держави і права

Громадянські права. Рішення Верховного Суду США. XIX століття

Перейти до галузі права
Адміністративне право

[Перейти на сайт →](#)